

BŪSIMŪJŲ SPORTO PEDAGOGŲ POŽIŪRIS Į DOPINGO VARTOJIMĄ ŠIUOLAIKINIAME SPORTE

Adomas Drazdauskas, Vida Ivaškienė, Saulius Kavaliauskas
Lietuvos kūno kultūros akademija, Kaunas, Lietuva

Adomas Drazdauskas. Docentas humanitarinių mokslų daktaras. Lietuvos kūno kultūros akademijos Kalbų katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptis — specialisto asmenybės ir jo profesinės kompetencijos ugdymo tobulinimas.

SANTRAUKA

Šiuo metu dopingas kaip viena iš sportinės apgaulės formų sukelia vis daugiau diskusijų.

Tyrimo tikslas — iširti būsimumų sporto pedagogų požiūrį į dopingo vartojimą šiuolaikiniame sporte.

LKKA Sporto technologijų ir turizmo fakulteto sporto pedagogo specialybės IV kurso 88 studentai (32 merginos ir 56 vaikinai) buvo apklausti 2005 m. pavasarį. Taikytas 22 klausimų pusiau uždaro tipo klausimynas. Tyrimo duomenys buvo analizuojami vaikinų ir merginų nuomonių skirtumo aspektu. Duomenų skirtumo patikimumas nustatytas pagal χ^2 kriterijų.

Išsiaiškinta, kad dauguma respondentų (84,4% merginų ir 69,6% vaikinų) vartoja leistinas priemones (vitaminus, maisto papildus ir neuždraustus medikamentus sportiniam rezultatui pagerinti). 15,6% merginų ir 21,4% vaikinų vartoja trenerio duodamus medikamentus. Penktadalis respondentų nurodė, kad jų draugai vartoja draudžiamus medikamentus. 66,1% vaikinų ir 43,8% merginų mano, kad jų varžovai vartoja neleistas priemones sportiniam rezultatui pagerinti; atitinkamai 68,8 ir 82,1% respondentų yra tos nuomonės, kad jų sporto šakos elites vartoja draudžiamus preparatus arba kitais būdais apgauna varžovus. Dauguma respondentų suvokia dopingo žalą, akcentuoja neigiamą jo poveikį sporte, bet yra tos nuomonės, kad be dopingo šiais laikais neįmanoma pasiekti geriausių sportinių rezultatų. Merginos labiau nei vaikinai ($p < 0,05$) linkusios su sportininku dalytis atsakomybe dėl dopingo vartojimo, joms labiau rūpi antidopinginio švietimo klausimai.

Raktažodžiai: dopingo vartojimas sporte, atsakomybė dėl dopingo vartojimo, dopingo vartojimo pasekmės.

IVADAS

Sportinei veiklai būdingos tam tikros socialinės, bendražmogiškosios vertybės leidžia ją vertinti teigiamai, o dopingas yra vienas iš veiksnių, verčiančių tuo abejoti. Įvairių šalių mokslininkų (Dubin, 1990; Terney, McLain, 1990; Radakowich et al., 1993; DuRant et al., 1994, 1996; Issari, Coombs, 1998; Pedersen, Wichstrom, 2001; Diacin et al., 2003) tyrimai rodo, kad dopingo priemonės yra ne tik žinomos, bet ir vartojamos įvairaus amžiaus ir sportinio meistriskumo atletų. Šiuo metu dopingas, kaip

viena iš sportinės apgaulės formų, sukelia vis daugiau diskusijų.

Kyla klausimas, ar dopingas yra tik sporto pasaulyje pasireiškianti blogybė, neturinti nieko bendro su aplinkiniu pasauliu. Bet sportas nėra visai atskiras pasaulis. C. Dubino (1990) nuomone, sportinė apgaulė yra tam tikra prasme šiandieninės visuomenės veidrodis. Apskritai narkotikai ir nesąžiningas turto bei garbės siekimas bet kokia kaina yra viena iš blogybių, keliančių grėsmę visuomenei. Taigi amoralumas pasiekė ir sportą.

Apgaulė kaip tokia nėra naujas fenomenas sporto varžybose, tačiau metodai, kuriais apgaudinėjama, tampa vis novatoriškesni ir sparčiau plintantys (Šukys, 2005).

Antidopingo programos siekia apginti tai, kas sporte yra vertingiausia. Šios esminės vertybės dažnai vadinamos sportine dvasia, garbinga kova (*Pasaulinis antidopingo kodeksas*, 2004). Sportinė dvasia yra žmogaus dvasios, kūno ir proto išaukštinimas, ir ją apibūdina tokios vertybės: etika, garbinga kova ir sąžiningumas, sveikata, sportinis meistriškumas, charakteris ir mokymasis, malonumas ir dėkingumas, komandinė veikla, atsidavimas ir pasiaukojimas, pagarba taisyklėms ir įstatymams, pagarba sau ir kitiems dalyviams, drąsa, bendruomeniškumas ir solidarumas. Dopingas iš esmės prieštarauja sportinei dvasiai (*Pasaulinis antidopingo kodeksas*, 2004).

Sportuojantys jaunuoliai turi daugiau žinių apie dopingą nei nesportuojantys (Chester et al., 2003). Užsienyje atliktų tyrimų duomenys rodo, kad daugelis sportuojančių moksleivių ir studentų neigiamai vertina dopingo vartojimą (Issari, Coombs, 1998; Chester et al., 2003; Diacin et al., 2003). Lietuvoje šis klausimas yra menkai tyrinėtas: 2002 m. tirtas LKKA studentų požiūris į dopingo vartojimą (Drazdauskas, Ivaškienė, 2005). Todėl keliamė **probleminį klausimą** — koks yra Lietuvos būsimųjų sporto pedagogų požiūris į dopingo vartojimą šiuolaikiniame sporte?

Tyrimo objektas — būsimųjų sporto pedagogų požiūris į dopingo vartojimą.

Tikslas — ištirti būsimųjų sporto pedagogų požiūrį į dopingo vartojimą šiuolaikiniame sporte.

Uždaviniai:

1. Ištirti, ar būsimeji sporto pedagogai vartoja kokias nors priemones sportiniam rezultatui pagerinti.
2. Išsiaiškinti, ar kokias nors priemones sportiniam rezultatui pagerinti vartoja respondentų draugai ir varžovai.
3. Ištirti respondentų dopingo suvokimą ir nuomonę apie dopingo vartojimo paplitimą.
4. Išsiaiškinti būsimųjų sporto pedagogų nuomonę apie atsakomybę už dopingo vartojimą.

Tyrimo hipotezė: merginos mažiau žino apie dopingo vartojimo faktus, bet joms labiau nei vaikinams rūpi antidopinginio švietimo klausimai.

Pagrindinės sąvokos

Dopingas — 1. Svetimų organizmui arba

viršijančių normalų kiekį fiziologinių medžiagų skyrimas, draudžiamų metodų taikymas sveikam žmogui, turint išskirtinį tikslą — dirbtinai ir negarbingai pagerinti sportinį rezultatą. 2. Organizmo fizinę ir psichinę veiklą skatinantys arba slopinantys preparatai, vartojami sportininko pajėgumui laikinai didinti. Dopingo preparatai, maksimaliai sutelkdami organizmo funkcines galias ir dirbtinai didindami darbingumą, kelia pavojų sveikatai ir griaua sportininko pasitikėjimą savimi (*Sporto terminų žodynas*, 2002).

WADA — Pasaulinė antidopingo agentūra (*Pasaulinis antidopingo kodeksas*, 2004, p. 61).

Antidopingo organizacija — pasirašiusi šalis, atsakinga už taisyklių, reguliuojančių bet kurio dopingo kontrolės etapo inicijavimą, įgyvendinimą ar skatinimą, priėmimą. Tai gali būti, pavyzdžiui, Tarptautinis olimpinis komitetas, Tarptautinis parolimpinis komitetas, kiti didžiųjų renginių organizatoriai, atliekantys testavimą per savo renginius, taip pat WADA, tarptautinės federacijos ir nacionalinės antidopingo organizacijos (*Pasaulinis antidopingo kodeksas*, 2004, p. 56).

Dopingo kontrolė — testavimo atlikimo planavimas, mėginių surinkimas bei transportavimas, laboratorinė analizė, rezultatų tvarkymas, bylų nagrinėjimas ir apeliacijos (*Pasaulinis antidopingo kodeksas*, 2004, p. 57).

Dopingo platinimas — draudžiamos medžiagos ar metodo pardavimas, davimas, skyrimas, siuntimas, pristatymas, paskirstymas sportininkui tiesiogiai per vieną arba daugiau trečiųjų šalių; tai neliečia sporte draudžiamų medžiagų pardavimo ar platinimo (atliekamo medicinos personalo ar kitų asmenų nei sportininko pagalbinis personalas) sąžiningam ir legaliam gydymui (*Pasaulinis antidopingo kodeksas*, 2004, p. 59).

Vartojimas — bet kokios draudžiamos medžiagos ar metodo vartojimas: nurijimas, injekcija ar bet kuris kitoks vartojimas (*Pasaulinis antidopingo kodeksas*, 2004, p. 61).

Tyrimo metodai: literatūros šaltinių analizė; anketinė apklausa; matematinė statistika.

Tyrimo organizavimas. LKKA Sporto technologijų ir turizmo fakulteto sporto pedagogo specialybės IV kurso 88 studentai (32 merginos ir 56 vaikinai) apklausti 2005 m. pavasarį. Tyrimo metu 15,6% merginų ir 32,5% vaikinų buvo aktyviai sportuojantys ir dalyvaujantys varžybose (iš jų atitinkamai 3,1 ir 12,5% profesionalių sportininkų), 37,5% merginų ir 35,7% vaikinų

buvo sportuojantys savo malonumui, likusieji — nebesportuojantys. Taikytas 22 klausimų pusiau uždaro tipo klausimynas. Buvo 13 atviro ir 9 uždaro tipo klausimai. Septyni klausimai skirti socialinėms demografinėms respondentų charakteristikoms nustatyti. Buvo pateikti 34 teiginiai, rodantys respondentų informuotumą apie dopingo vartojimą ir pedagoginių prevencinių priemonių taikymo galimybes. Respondentai galėjo pasirinkti vieną iš siūlomų atsakymų: „visiškai sutinku“, „sutinku“, „negaliu atsakyti“, „nesutinku“, „kategoriškai nesutinku“. Keturi klausimai skirti respondentų nuomonei apie dopingo vartojimo paplitimą Lietuvoje ir pasaulyje išsiaiškinti. Devyni klausimai — sportuojantiems studentams, siekiant nustatyti dopingo vartojimo atvejus LKKA studentų sportinėje aplinkoje.

Tyrimo duomenys buvo analizuojami vaikinių ir merginų nuomonių skirtumo aspektu. Duomenų skirtumo patikimumas nustatytas pagal χ^2 (*chi* kvadrato) kriterijų. Rezultatų skirtumas laikytas reikšmingu, kai $p < 0,05$.

TYRIMO REZULTATAI

Anketinės apklausos rezultatų duomenimis, didesnė būsimumų sporto pedagogų dalis vartoja leistinas priemones (vitaminus, maisto papildus ir neuždraustus medikamentus) sportiniam rezultatui pagerinti (1 pav.). 3,1% merginų ir 5,4% vaikinių nurodė, kad jie vartoja draudžiamus medikamentus. 15,6% merginų ir 21,4% vaikinių vartoja trenerio duodamus nežinomus medikamentus.

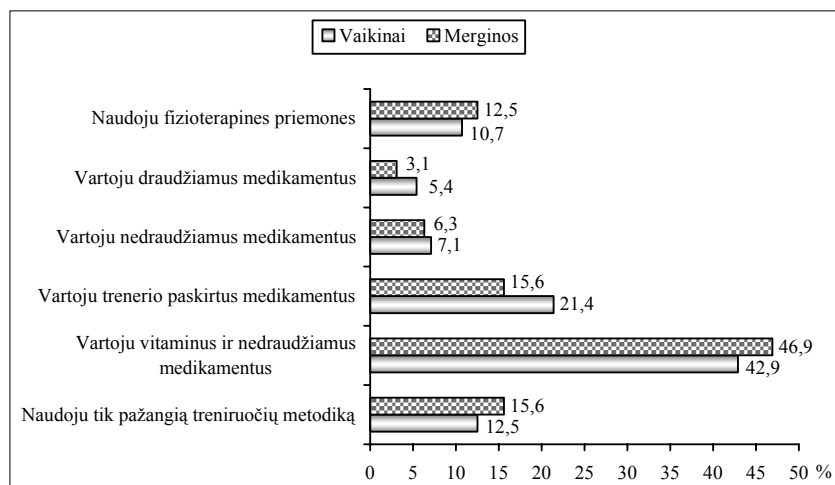
Į klausimą apie tai, kas žino apie draudžiamų medžiagų vartojimą, 30,4% vaikinių nurodė, jog niekas iš aplinkinių nežino, kad jie vartoja tokias medžiagas (2 pav.). 3,1% merginų nurodė, kad

apie draudžiamų medžiagų vartojimą žino treneris, treniruočių draugai, 6,3% — žino geriausi draugai; 3,1% merginų — niekas nežino, kad jos vartoja dopingą, o kitos teigė nevartojančios dopingo. Daugiau vaikinių nei merginų ($p < 0,05$) teigė: apie tai, kad jie vartoja dopingą, nežino niekas (30,4%), žino geriausi draugai (23,2%), treneris (23,2%), treniruočių draugai (14,3%).

Didesnė dalis respondentų draugų vartoja leistinas priemones (vitaminus ir nedraudžiamus medikamentus) sportiniam rezultatui pagerinti (taip nurodė 65,6% merginų ir 73,2% vaikinių) (3 pav.). Beveik penktadalis respondentų (18,8% merginų ir 19,6% vaikinių) nurodė, kad jų draugai sportininkai vartoja draudžiamus medikamentus. Daugiau merginų (25,0%) nei vaikinių (12,5%) yra tos nuomonės, kad jų draugai sportiniam rezultatui pagerinti naudoja tik pažangią treniruočių metodiką ($\chi^2 = 16,8$; $p < 0,001$).

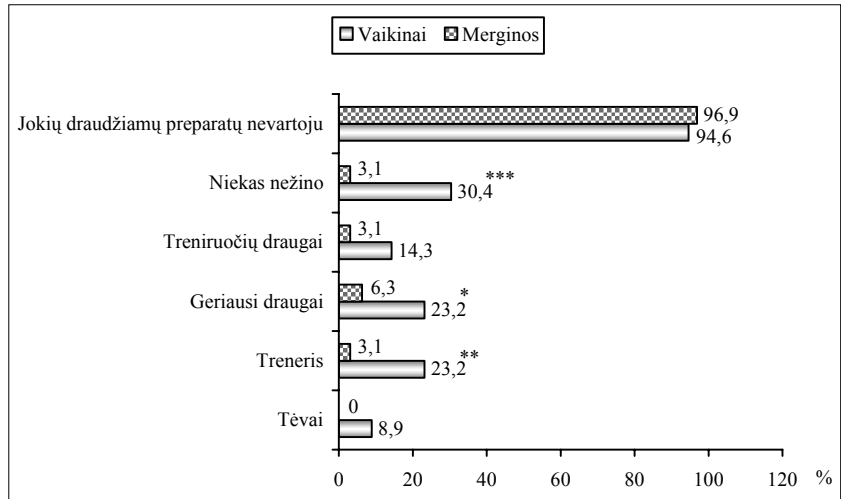
Didesnė dalis respondentų (43,8% merginų ir 66,1% vaikinių) mano, kad jų varžovai vartoja neleistinas priemones sportiniam rezultatui pagerinti (4 pav.). Skirtumas tarp to, ką jie patys vartoja, ką vartoja draugai ir jų varžovai, yra statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$), nes daugiau nei pusė apklaustų studentų nurodė, kad jų pagrindiniai varžovai vartoja draudžiamas medžiagas. Daugiau merginų (12,5%) nei vaikinių (5,4%) yra tos nuomonės, kad sportiniam rezultatui pagerinti jų pagrindiniai varžovai naudoja tik pažangią treniruočių metodiką ($\chi^2 = 8,16$; $p < 0,001$).

Pateikus klausimą „Kokia dalis Jūsų treniruočių draugų, pagrindinių varžovų ir Jūsų sporto šakos aukščiausio (pasaulinio) lygio sportininkų vartoja dopingą“ nustatyta, kad būsimumieji treneriai kritiškiausiai vertina aukščiausio lygio sportininkus: 68,8% merginų ir 82,1% vaikinių mano, kad jų sporto šakos elites nešvariai siekia

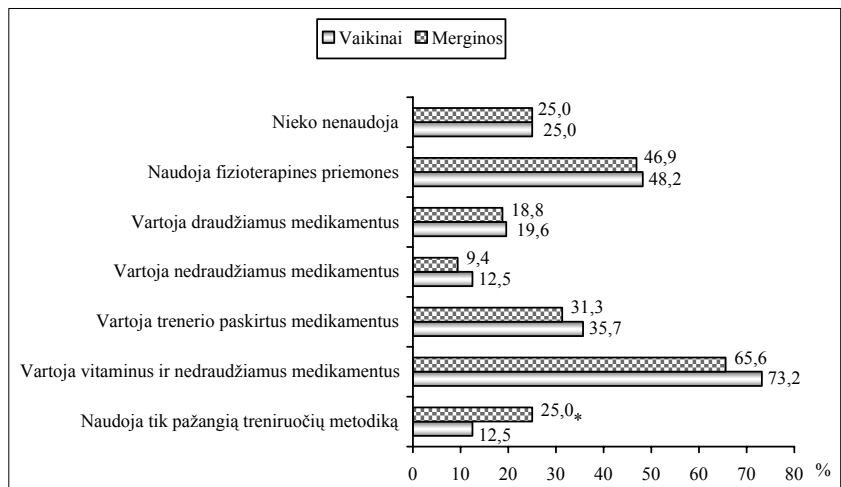
1 pav. Respondentų atsakymų į klausimą „Ar vartojote kokias nors priemones sportiniam rezultatui pagerinti?“ skirstinys (%)

2 pav. Atsakymų į klausimą „Jei Jūs vartojate draudžiamus preparatus (dopingą), kas dar apie tai žino?“ skirstinys (%)

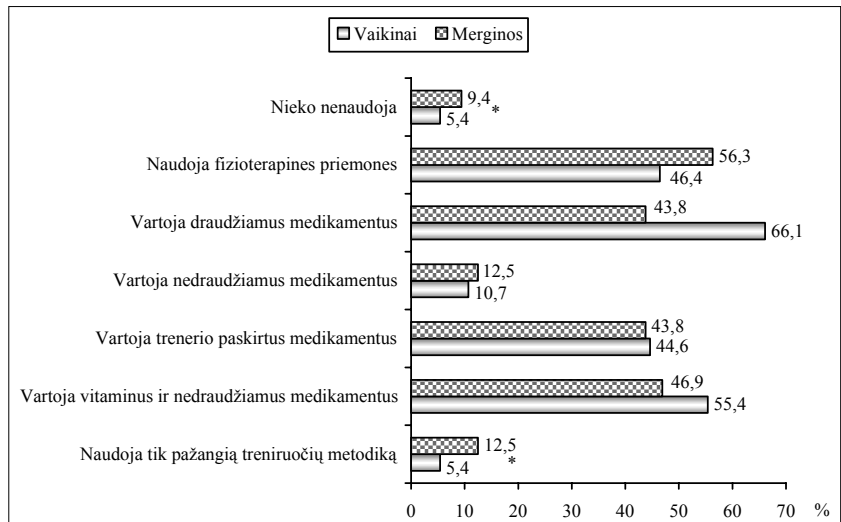
Pastaba. * — $p < 0,05$; ** — $p < 0,01$; *** — $p < 0,001$.

3 pav. Atsakymų į klausimą „Ar vartoja Jūsų draugai kokias nors priemones sportiniam rezultatui pagerinti?“ skirstinys (%)

Pastaba. * — $p < 0,001$.

4 pav. Atsakymų į klausimą „Ar vartoja Jūsų pagrindiniai varžovai kokias nors priemones sportiniam rezultatui pagerinti?“ skirstinys (%)

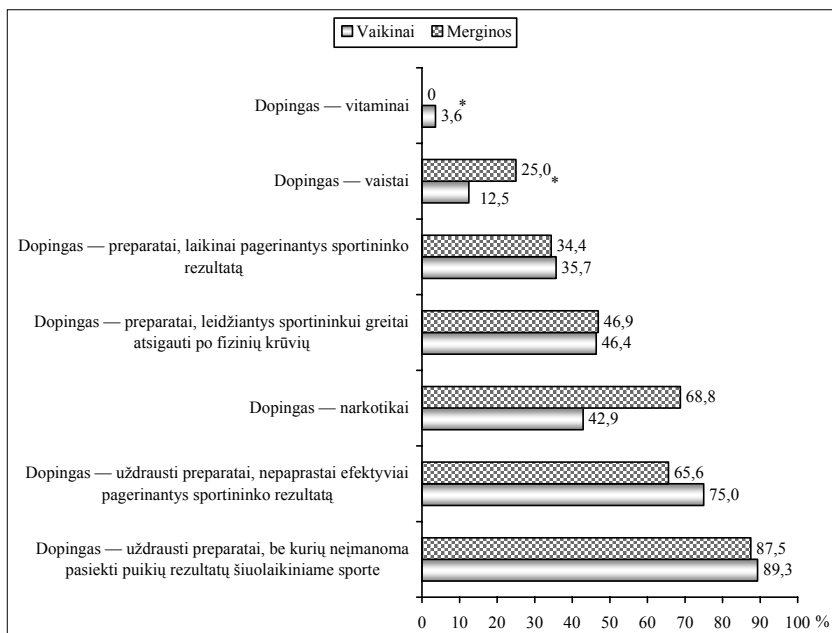
Pastaba. * — $p < 0,001$.

pergalės, t. y. vartoja draudžiamus preparatus arba kitais būdais apgauna savo varžovus.

Norint nustatyti studentų informuotumą ir emocines nuostatas dopingo vartojimo klausimu buvo pateikta teiginių, rodančių aktyvų pažinimo ir emocijų santykį su dopingo vartojimu. Tarp jų populiariausias (87,5% merginų ir 89,3% vaikinių) anketos teiginys „Dopingas — tai uždrausti pre-

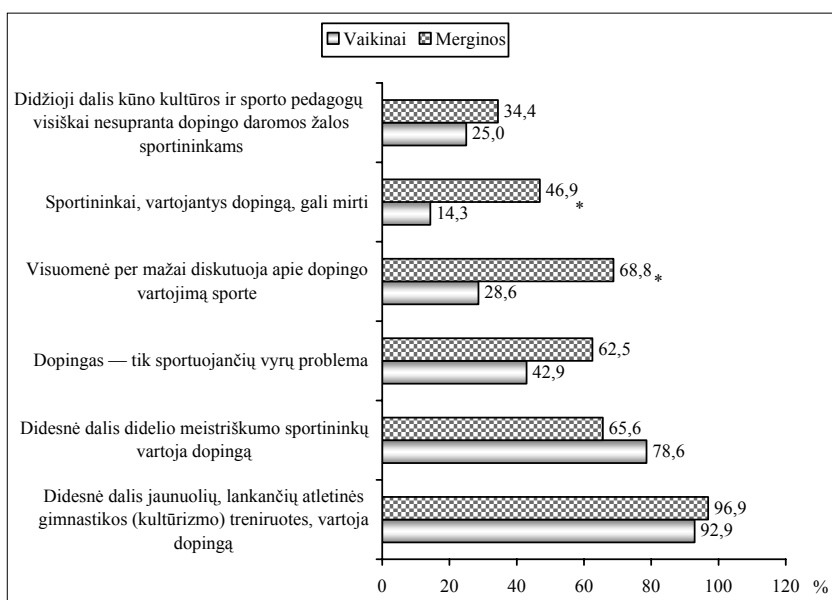
paratai, be kurių šiandien neįmanoma pasiekti puikių rezultatų šiuolaikiniame sporte“ (5 pav.). Pasirodo, yra ir studentų, kurie nežino, kas yra dopingas: 3,6% vaikinių nurodė, kad tai vitaminai, 25,0% merginų ir 12,5% vaikinių — kad tai vaistai (5 pav.).

Tarp pateiktų teiginių apie dopingo vartojimo paplitimą ir žalą populiariausias buvo klausimyno teiginys „Didesnė dalis jaunuolių, lankančių

5 pav. Teiginių apie dopingo sampratą vertinimo skirstinys (atsakymų variantai „sutinku“ ir „visiškai sutinku“) (%)

Pastaba. * — $p < 0,05$.

6 pav. Respondentų nuomonės apie dopingo vartojimo paplitimą ir žalą skirstinys (atsakymų variantai „sutinku“ ir „visiškai sutinku“) (%)

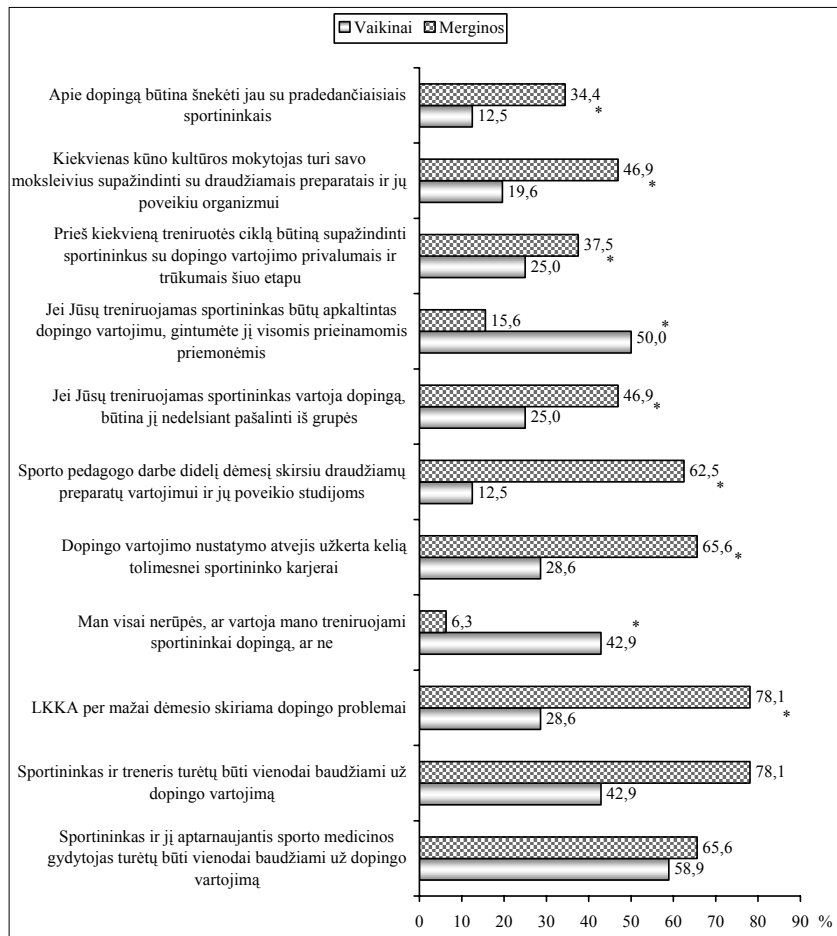
Pastaba. * — $p < 0,01$.

atletinės gimnastikos (kultūrizmo) treniruotes, vartoja dopingą“ (96,9% merginų ir 92,9% vaikinių) ir „Didesnė dalis didelio meistriškumo sportininkų vartoja dopingą“ (atitinkamai 65,6 ir 78,6%). Nustatytas patikimas skirtumas tarp vaikinių ir merginų nuomonės vertinant teiginį „Visuomenė per mažai diskutuoja apie dopingo vartojimą sporte“: merginos dažniau (68,8%) nei vaikinai (28,6%) pasirinko vertinimo variantus „sutinku“ ir „visiškai sutinku“ ($\chi^2 = 44,66$; $p < 0,001$). Trečdaliu daugiau merginų nei vaikinių (atitinkamai 46,9 ir 14,3%) yra tos nuomonės, kad „Sportininkai, vartojantys dopingą, gali mirti“ ($\chi^2 = 10,90$; $p < 0,01$) (6 pav.).

Tarp pateiktų 11 pedagoginių situacijų, susijusių su dopingo vartojimo problema ir atsakomybės

už šį nusikaltimą vertinimu, dažniausiai buvo paminėti tokie klausimyno teiginiai „Sportininkas ir treneris turėtų būti vienodai baudžiami už dopingo vartojimą“ (78,4% merginų ir 42,9% vaikinių) ir „Sportininkas ir jį aptarnaujantis sporto medicinos gydytojas turėtų būti vienodai baudžiami už dopingo vartojimą“ (65,6% merginų ir 58,9% vaikinių) (7 pav.). Vaikinių ir merginų nuomonė išsiskyrė vertinant kitus teiginius. Merginos reikliau negu vaikinai ($p < 0,05$) vertino sporto specialistus (trenerius), skatinančius vartoti dopingą. Jos prasčiau įvertino LKKA gaunamą informaciją apie dopingo žalą ir dažniau (62,5%) nei vaikinai (12,5%) ($p < 0,05$) teigė, kad „Sporto pedagogo darbe didelį dėmesį skirsiu draudžiamų preparatų vartojimui ir jų poveikio studijoms“.

7 pav. Pedagoginių situacijų ir teiginių, susijusių su dopingo vartojimo problema, vertinimas (atsakymų variantai „sutinku“ ir „visiškai sutinku“) (%)

Pastaba. * — $p < 0,01$.

Daugiau merginų nei vaikinų ($p < 0,05$) yra tos nuomonės, kad „Apie dopingą būtina šnekėti jau su pradedančiaisiais sportininkais“ (atitinkamai 34,4 ir 12,5%), „Prieš kiekvieną treniruotės ciklą būtina supažindinti sportininkus su dopingo vartojimo privalumais ir trūkumais šiuo etapu“ (atitinkamai 37,5 ir 25,0%). 46,9% merginų ir 19,6% vaikinų mano, kad „Kiekvienas kūno kultūros mokytojas turi savo moksleivius supažindinti su draudžiamais preparatais ir jų poveikiu organizmui“.

Statistiškai reikšmingas skirtumas nustatytas analizuojant atsakymus apie asmeninę atsakomybę dėl treniruojamo sportininko dopingo vartojimo. Merginos labiau nei vaikinai ($p < 0,05$) linkusios dalytis atsakomybe su sportininku, taip pat joms labiau rūpi, ar jų sportininkai vartoja dopingą, ar ne (7 pav.).

REZULTATŲ APITARIMAS

Dauguma Lietuvos kūno kultūros akademijos Sporto technologijų ir turizmo fakulteto sporto pedagogo specialybės IV kurso studentų sportiniam rezultatui pagerinti vartoja leistinas prie-

mones (vitaminus ir maisto papildus, neuždraustus medikamentus). Tačiau beveik penktadalis respondentų vartoja trenerio duodamus medikamentus nesigilindami, kokie jie yra. Viena vertus, tai rodo didelį pasitikėjimą treneriu, tačiau, antra vertus, tai yra rizikinga, nes treneris gali duoti ir dopingo medžiagų.

Didesnė dalis (65,6% merginų ir 73,2% vaikinų) būsimųjų sporto pedagogų žino, kad jų draugai naudoja leistinas priemones sportiniam rezultatui pagerinti, bet net penktadalis (atitinkamai 18,8 ir 19,6%) nurodė, kad jų draugai vartoja draudžiamus medikamentus. Manome, tokių draugų pavyzdys gali dvejopai paveikti aplinkinius: pirma, jei dopingą vartojantiems draugams labai seksis sporte, tai aplinkiniai irgi gali pradėti vartoti jį; antra, jei vartojantiems dopingą nepasiseks (bus diskvalifikuoti už dopingo vartojimą ar labai pablogės jų sveikata), tai aplinkiniai gali pradėti labai neigiamai vertinti jo vartojimą.

Daugumos respondentų (atitinkamai 43,8 ir 66,1%) nuomone, jų pagrindiniai varžovai, ypač sporto šakos aukščiausio lygio sportininkai (atitinkamai 68,8 ir 82,1%), vartoja draudžiamus

preparatus arba kitais būdais apgauna savo varžovus, t. y. nešvariai siekia pergalės.

Kai kurie mokslininkai pabrėžia, kad būtina imtis dopingo vartojimo prevencijos ir teikti kuo daugiau informacijos vaikams apie dopingą, jo rūšis bei vartojimo padarinius (DuRant et al., 1994, 1996; Pedersen, Wichstrom, 2001; Chester et al., 2003). Mūsų tiriamieji taip pat yra tos nuomonės, kad būtina moksleivius supažindinti su draudžiamais preparatais bei jų poveikiu organizmui. Apie dopingą reikia kalbėti jau su pradedančiais sportininkais ir net prieš kiekvieną treniruotės ciklą.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad penktadalis tirtų LKKA studentų (25% merginų ir 16,1% vaikų) nežino, kas yra dopingas (nurodė, kad tai vitaminai, vaistai), o didžioji dauguma būsimųjų sporto pedagogų (87,5% merginų ir 89,3% vaikų) yra tos nuomonės, kad „Dopingas — tai uždrausti preparatai, be kurių neįmanoma pasiekti puikių rezultatų šiuolaikiniame sporte“. Manome, kad toks požiūris — tai prasto antidopinginio švietimo pasekmė, nes būsımieji sporto pedagogai neįsivaizduoja, kad šiuolaikiniame sporte be dopingo galima pasiekti geriausių rezultatų. Toks požiūris rodo ir emocinę nuostatą, kad šiuolaikiniame sporte pergalę lemia medikamentai, paveikiai gerinantys rezultatą. Panašūs duomenys gauti ir 2002 metų A. Drazdausko ir V. Ivaškienės (2005) tyrimo metu.

Tarp pateiktų teiginių, susijusių su informacija apie dopingo vartojimą, populiariausias buvo (96,9% merginų, ir 92,9% vaikų) klausimyno teiginys „Didesnė dalis jaunuolių, lankančių atletinės gimnastikos (kultūrizmo) treniruotes, vartoja dopingą“ ir „Didesnė dalis didelio meistriškumo sportininkų vartoja dopingą“ (atitinkamai 65,6 ir 78,6%). Tai neturėtų stebinti, nes kultūrizmo ir jėgos sportas jau nuo seno siejami su dopingo vartojimu. Manytume, kad būsımieji šių sporto šakų treneriai turėtų skirti didelę reikšmę antidopinginiam švietimui. Tą mintį patvirtina ir studentų atsakymai, teigiantys, kad „Didžioji dalis kūno kultūros ir sporto pedagogų visai nesupranta dopingo daromos žalos sportininkams“ bei „Visuomenė per mažai diskutuoja apie dopingo vartojimą sporte“.

Merginos labiau nei vaikinai ($p < 0,05$) yra susirūpinę dopingo vartojimo sporte klausimais, labiau linkusios dalytis atsakomybe už dopingo vartojimo paplitimą tarp sportininkų, jos nusiteikusios rimtai antidopinginei veiklai. Visgi iki šiol

pasaulyje nėra parengtos antidopinginio švietimo metodikos, treneriai nežino, kaip ugdyti jaunuosius sportininkus, kad šie nevartotų jo. Pavyzdžiui, dauguma Prancūzijos trenerių (80,3%) nurodė, kad jie asmeniškai nėra išmokyti, kaip vykdyti dopingo prevenciją. 80,7% apklaustųjų tvirtino, kad dabartiniai dopingo prevencijos metodai yra neveiksmingi (Laure et al., 2001).

Apibendrinant galima teigti, kad būsımieji sporto pedagogai susiduria su dopingo vartojimu, tačiau jiems dar trūksta šiuolaikinės mokslinės informacijos apie dopingo medžiagas, vartojimo priežastis ir pasekmes.

Manome, kad Lietuvos kūno kultūros akademijos Sporto technologijų ir turizmo fakulteto studentams reikėtų išsamaus antidopinginio švietimo, nes dopingo medžiagos, turėdamos narkotinį poveikį, sukelia priklausomybę, ypač jauniems žmonėms. Būsımieji sporto pedagogai nėra supažindinami su antidopinginio švietimo metodika, jie stokoja žinių, kaip ugdyti jaunuosius sportininkus, kad jie nevartotų dopingo. Tyrimas parodė, kad nemaža dalis būsimųjų sporto pedagogų visiškai nesuvokia dopingo žalos, o kai kurie net patys, siekdami geresnių rezultatų, vartoja uždraustus preparatus.

IŠVADOS

1. Dauguma būsimųjų sporto pedagogų (84,4% merginų ir 69,6% vaikų) vartoja leistinas priemones sportiniam rezultatui pagerinti. 15,6% merginų ir 21,4% vaikų vartoja trenerio duodamus nežinomus medikamentus.
2. Penktadalis respondentų nurodė, kad jų draugai vartoja draudžiamus medikamentus. 43,8% merginų ir 66,1% vaikų mano, kad jų varžovai vartoja neleistinas priemones sportiniam rezultatui pagerinti. Atitinkamai 68,8 ir 82,1% respondentų yra tos nuomonės, kad jų sporto šakos elitas naudoja draudžiamus preparatus arba kitais būdais apgauna varžovus.
3. Dauguma respondentų suvokia dopingo žalą, akcentuoja neigiamą jo poveikį sporte, bet yra tos nuomonės, kad be dopingo šiais laikais neįmanoma pasiekti geriausių sportinių rezultatų.
4. Merginos labiau nei vaikinai ($p < 0,05$) linkusios su sportininku dalytis atsakomybe dėl dopingo vartojimo, joms labiau rūpi, ar jų sportininkai vartoja dopingą.

LITERATŪRA

- Chester, N., Reilly, T., Mottran, D. R. (2003). Over the counter drug use amongst athletes and non-athletes. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 43 (1), 111.
- Diacin, M. J., Parks, J. B., Alison, P. C. (2003). Voices of male athletes on drug use, drug testing, and the existing order in intercollegiate athletics. *Journal of Sport Behavior*, 26 (1), 1—16.
- Drazdauskas, A., Ivaškienė, V. (2005). Lietuvos kūno kultūros akademijos studentų požiūris į dopingą. *Kultūra. Ugdymas. Visuomenė* (Mokslo darbai), 1, 318—322. Kaunas: Akademija.
- Dubin, C. L. (1990). *Commission of Inquiry into the Use of Drugs and Banned Practices Intended to Increase Athletic Performance*. Ottawa: ON. P. 517.
- DuRant, R., Ashworth, C. S., Newman, C., Rickwert, V. I. (1994). Stability of the relationship between anabolic steroid use and multiple substance use among adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 15, 111—116.
- DuRant, R., Escobeda, L., Heath, G. (1996). Anabolic-steroid use, strength training, and multiple drug use among adolescents in the United States. *Pediatrics*, 96, 23—28.
- Issari, P., Coombs, R. H. (1998). Women, drug use, and drug testing: The case of the intercollegiate athlete. *Journal of Sport and Social Issues*, 22, 153—169.
- Laure, P., Thouvenin, F., Lecerf, T. (2001). Attitudes of coaches towards doping. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 41 (1), 132—138.
- Pasaulinis antidopingo kodeksas*. (2004). Vilnius. P. 56—61.
- Pedersen, W., Wichstrom, L. (2001). Adolescents, doping agents, and drug use: A community study. *Journal of Drug Issues*, 31 (2), 519.
- Radakowich, J., Broderick, P., Pickell, G. (1993). Rate of anabolic-androgenic steroid use among students in junior high school. *Journal of American Board of Family Practise*, 6, 341—345.
- Sporto terminų žodynas*. (2002). Parengė S. Stonkus. T. 1. Kaunas. P. 114.
- Šukys, S. (2005). Draudžiamų preparatų vartojimo etiniai aspektai. Kn.: *Socialiniai, etiniai sporto aspektai*. Kaunas. P. 87—101.
- Terney, R., McLain, L. G. (1990). The use of anabolic steroids in high school students. *American Journal of Disease in Children*, 144, 99—103.

THE ATTITUDE OF WOULD-BE SPORT PEDAGOGUES TO DOPE USAGE IN PRESENT-DAY SPORT

Adomas Drazdauskas, Vida Ivaškienė, Saulius Kavaliauskas
Lithuanian Academy of Physical Education, Kaunas, Lithuania

ABSTRACT

Certain social and common human values characteristic of sports activities allow one to estimate them positively, whereas using dope in sport makes one start questioning these positive aspects of sports activities and is, undoubtedly, detrimental to the very image of sport. Presently dope, as one of the forms of fraud in sport, serves as the subjects of ever wider discussions.

The aim of the research was to study the attitude of would-be sport pedagogues to dope usage in present-day sport.

Organization of the research. In the spring of the year 2005 questionnaires of half-closed type consisting of 22 questions were filled in by 88 (32 girls and 56 boys) would-be sport pedagogues, 4th-year students of the Sport Technologies and Tourism Faculty of the Lithuanian Academy of Physical Education.

There were 13 open-type and 9 closed-type questions. 7 questions were meant to establish social-demographic characteristics of the respondents. 2 questions contained 34 propositions revealing the informativeness of the respondents concerning dope usage and the possibilities of applying pedagogical preventive means. The respondents had a free choice of one reply out of the four variants suggested, namely: “agree completely”, “agree”, “can give no reply”, “do not agree” and “do not agree categorically”. 4 questions were meant to find out the opinion of the respondents as to prevalence of dope usage in Lithuania and throughout the world. 9 questions were meant for students engaged in sports with a view to establishing instances of dope usage in sports environment of students of the LAPE.

The data obtained as a result of the research done from the viewpoint of differences in opinion between boys and girls. For verification of the validity of replies the χ^2 criterion was used.

The results of the research. It has been ascertained that permissible means for improving sports results, such as vitamins, food supplements and unprohibited drugs, are used by the majority of the respondents (84.4% of girls and 69.6% of boys). It is of interest to note that nearly one fifth of those questioned have been using drugs given by the coach. On the one hand this shows trust in the coach on the part of the athletes. Still, on the other hand, this is associated with risk since among the medicinal substances given by the coach there might be substances containing dope.

The majority of the respondents (43.8% of girls and 66.1% of boys) are of the opinion that their rivals use unpermissible means for improving sports results. Would-be coaches are extremely critical about elite athletes. Thus, 68.8% of girls and 82.1% of boys are of the opinion that elite athletes of the kind of sports practised by them strive for victory by unfair means, i. e. by taking unpermissible drugs or deceiving their rivals in other ways.

The majority of the respondents are aware of the damage caused by dope usage and they emphasize the negative effect of dope usage in sport but they are also of the opinion that achieving the highest results in sport without using dope is impossible.

Significant differences have been established when analyzing replies as to the personal responsibility for the athlete coached what regards dope usage. Girls are more inclined than boys ($p < 0.05$) to share the responsibility with the athlete coached by them and they are more concerned in the case their athletes take to using dope.

Thus, would-be sport pedagogues, students of the Sport Technologies and Tourism Faculty of the Lithuanian Academy of Physical Education are familiar with dope and cases of using it. Still they lack the newest scientific information about substances containing dope, as well as consequences of dope usage. The students also need information on educational antidope activities.

Keywords: dope usage in sport, responsibility for dope usage, results of dope usage.

Gauta 2005 m. rugsėjo 17 d.
Received on September 17, 2005

Priimta 2005 m. gruodžio 28 d.
Accepted on December 28, 2005

Vida Ivaškienė
Lietuvos kūno kultūros akademija
(Lithuanian Academy of Physical Education)
Sporto g. 6, LT-44221 Kaunas
Lietuva (Lithuania)
Tel +370 37 302645
E-mail v.ivaskiene@lkka.lt